

АНОТАЦІЯ

Мартьянов Євгеній Вячеславович. Тромбон в музичному мистецтві XXI століття: нові формати комунікації. Наукове обґрунтування творчого мистецького проєкту, поданого на здобуття ступеня доктор мистецтва (спеціальність 025 – Музичне мистецтво, галузь знань 02 – Культура і мистецтво). Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського, Міністерство культури та інформаційної політики України. Харків, 2025.

Актуальність. Виконавське мистецтво на тромбоні в українському музикознавстві протягом останніх двох десятиліть перебуває у стадії активного розвитку, про що свідчить наявність досліджень історичного (Е. Бейнс, Д. Джуон, Д. Хінман, Г. Марценюк), органологічного (Д. Джуон, К. Шарп, Е. Бейнс), виконавського (Ф. Крижанівський, О. Дубка, С. Горовой, І. Палійчук, Я. Садівський) та семантичного (В. Громченко, Л. Кіль, К. Нортон, Цзоу Вей, Т. Дюппен, К. Роуз) напрямків. Водночас у науковому полі відсутні системні дослідження, що комплексно висвітлюють **композиторсько-виконавську комунікацію** у сфері тромбонового мистецтва XXI століття, особливо в аспекті його нових форматів: сольних, ансамблевих, цифрових та мультимедійних практик. Це зумовлює потребу в сучасному міждисциплінарному аналізі, здатному виявити актуальні тенденції та перспективи розвитку інструмента.

Метою дослідження є системний огляд і наукове осмислення виконавського мистецтва тромбона у контексті сучасного музичного процесу та композиторсько-виконавської комунікації.

Об'єкт дослідження – виконавське мистецтво на тромбоні в глобалізаційному просторі кінця XX-XXI століть; **предмет** – нові формати комунікації за участю тромбона в музичному мистецтві XXI століття.

Матеріал наукового обґрунтування становлять твори для тромбона, що демонструють жанрову різноманітність і нові виконавські підходи: серія «*À la manière de...*» для тромбона і фортепіано Ж.-М. Дефая («*À la manière de Bach*» (1990), «*...Schumann*» (2000), «*...Debussy*» (2001), «*...Vivaldi*» (2002), «*...Brahms*» (2011)); твори для тромбона соло: Імпровізація №1 Е. Креспо,

Соната Дж. Кенні, Соната Б. Чайлдса, Фантазія та «*Meditation*» Ф. Гідаша, «*Tamtam*» Д. Шнайдера.

Наукова новизна. У дослідженні вперше:

- системно проаналізовано науковий дискурс щодо виконавства на тромбоні у XX–XXI ст.;
- простежено історію становлення виконавської майстерності на тромбоні та її трансформації;
- узагальнено відомості щодо функціонування інструмента в академічній та неакадемічній сферах;
- визначено роль тромбона в оркестровому та ансамблевому музикуванні;
- охарактеризовано концертний репертуар XXI ст., зокрема твори для тромбона соло;
- проаналізовано інтеграцію тромбона у цифрове й мультимедійне середовище, визначено нові перспективи виконавських практик.

Структура роботи. Наукове обґрунтування складається з трьох основних розділів.

В Розділі 1. **Історична генеза та еволюція виконавського мистецтва тромбона** розглянуто органологічні аспекти та формування бас-тромбона в оркестровій практиці. У підрозділі 1.1. *Історичні передумови виникнення тромбона. Органологічний аспект* висвітлюється процес появи інструмента, його еволюція від сакбута до сучасного тромбона, конструктивні зміни, що вплинули на виконавську практику. Підрозділ 1.2. *Еволюція виконавського мистецтва бас-тромбона в оркестровій практиці* присвячено аналізу становлення інструмента у симфонічному оркестрі, його роль у партитурах від бароко до XXI століття, темброві й технічні трансформації.

Розділ 2. **Тромбон у неакадемічній музиці (джаз та рок)** репрезентує розгляд ролі інструмента в джазі та рок-музиці (*King Crimson, Frank Zappa, Soft Machine, Gentle Giant*) та в кросжанрових практиках. У підрозділі 2.1. *Джазовий тромбон: становлення, технічні трансформації та стилістична еволюція* розглянуто джазові школи, роль інструмента у біг-бенді та малих складах, вплив віртуозних виконавців на розвиток техніки. Підрозділ 2.2. *Тромбон у рок-музиці:*

від фанку до симфо-року досліджує особливості використання інструмента у таких напрямках, як прогресивний та авангардний рок. У підрозділі 2.3. *Тромбон у контексті Unionique music* (за концепцією І. Палій) окреслено кросжанрову парадигму, де тромбон функціонує як медіатор між різними культурними стилями.

Розділ 3. Унікальність концепцій у виконавському мистецтві тромбона ХХІ століття: сольна та ансамблева практика висвітлює жанрові та стилістичні особливості сучасних творів для тромбона (*«À la manière de...»* Ж.-М. Дефая, Імпровізація №1 Е. Креспо, Соната Дж. Кенні, Соната Б. Чайлдса, Фантазія та *«Meditation»* Ф. Гідаша, *«Tamtuz»* Д. Шнайдера), трансформації інструмента у цифрових і мультимедійних форматах, а також нові підходи до ансамблевої комунікації. Підрозділ 3.1. *«À la manière de...» Ж.-М. Дефая: стилізація класичних традицій у сучасному контексті* надає аналіз серії творів як прикладу стилістичної гри та діалогу з минулим. У підрозділі 3.2. *Тромбон у цифровій медіа: від традиційних практик до мультимедійних проєктів* розглядаються нові виконавські моделі у контексті цифрової культури. Окремо проаналізовано вплив цифрового середовища на виконавські практики, інтеграцію інструмента в електроакустичні та *VR/AR* формати. Підрозділ 3.3. *Сучасні твори для тромбона соло: жанровий аспект* – присвячено вивченню творів Е. Креспо, Дж. Кенні, Ф. Гідаша, Б. Чайлдса, Д. Шнайдера, що репрезентують новий рівень технічної та виразової складності. У підрозділі 3.4. *Солюючий бас-тромбон у ХХ-ХХІ столітті* дослідницьку увагу сфокусовано на аналіз виражального потенціалу та інтерпретаційних стратегій виконавського мистецтва бас-тромбона. Підрозділ 3.5. *Ансамблева взаємодія як вектор комунікації: тромбон у камерних форматах сучасного музикування* стосується визначення нових форм взаємодії з інструментами різних груп; ролі тромбона у розширенні комунікативного простору ансамблевої практики.

У **Висновках** наукового обґрунтування доведено, що тромбон у ХХІ столітті постає універсальним інструментом сучасного музичного простору, здатним функціонувати в різних художніх середовищах – від академічного до цифрового та мультимедійного. Композиторсько-виконавська комунікація

визначається як провідний чинник розвитку тромбонового мистецтва, що забезпечує розширення жанрового спектру, оновлення репертуару, а також інтеграцію інструмента в новітні культурні практики.

Основні результати дослідження полягають у наступному:

1. Актуальність теми підтверджено обмеженістю системних досліджень у вітчизняному музикознавстві та одночасним активним процесом трансформації тромбона у світовому музичному просторі. Тромбоніст ХХІ століття має поєднувати технічну досконалість із мультижанровою гнучкістю, креативністю та здатністю до міжстильових інтерпретацій.

2. Історичний контекст виявив безперервність органологічної традиції інструмента від Ренесансу до сучасності. Тромбон еволюціонував від сакрального символу до повноцінного учасника симфонічного й камерного музикування, формуючи власну виконавську поетику.

3. Неакадемічна сфера музикування (джаз, рок, ф'южн) розкрило нові технічні та сценічні моделі виконавства. Досліджено творчість видатних виконавців і колективів (Дж. Дж. Джонсона, Н. Ландгрена, Ф. Заппи, *King Crimson*, *Soft Machine*), які сприяли розширенню виразових та комунікативних функцій тромбона.

4. Серія «*À la manière de...*» Ж.-М. Дефая стала репрезентативним зразком стилізаційної практики у сучасній композиції. Тромбон у цих творах постає як універсальний інструмент, здатний передавати стилістичні риси різних епох засобами модерної виконавської мови.

5. Сучасний репертуар для тромбона соло (твори Е. Креспо, Дж. Кенні, Ф. Гідаша, Б. Чайлдса, Д. Шнайдера) демонструє художню автономію й тенденцію до відкритих форм, співтворчості композитора і виконавця, що підкреслює багатовимірність інтерпретаційного процесу.

6. Ансамблеве музикування за участю тромбона (Р. Шубрук, Г. Фрітце, С. Вергельст, К. Боллінг, Е. Евайзен) показало потенціал інструмента як інтегратора у камерних форматах. Тромбон виявився гнучким комунікатором, здатним як до тембрового злиття, так і до виразного контрастування.

7. Цифрова перспектива розвитку інструмента відкриває нові горизонти для виконавства. Інтеграція у *VR/AR*-проекти, електроакустичні інсталяції, використання цифрових технологій змінює фізичну модель гри та формує трансмедійну ідентичність тромбона у XXI столітті.

Дослідження охопило історичний, жанровий, виконавський та інноваційно-технологічний виміри розвитку тромбона, що у своїй сукупності відображають багатовекторність його еволюції. Тромбон постає універсальним інструментом, здатним інтегруватися у симфонічну, сольну, камерну, джазову, електроакустичну й мультимедійну практику.

Таким чином, дослідження формує цілісне уявлення про сучасний стан і перспективи розвитку тромбонового мистецтва, закладаючи підґрунтя для подальших досліджень у сферах: інтерпретаційних підходів у цифровій музиці; методик викладання гри на тромбоні у *VR/AR*-середовищі; композиторських стратегій кросжанрової інтеграції. У XXI столітті тромбон функціонує не лише як музичний інструмент, а як повноцінний учасник міждисциплінарної креативної взаємодії, відкритої до нових сенсів, форматів та комунікаційних моделей.

Ключові слова: *тромбонове виконавське мистецтво, композиторсько-виконавська комунікація, XXI століття, академічна музика, неакадемічна музика, сольний репертуар, ансамблеве музикування, інтерпретація, цифрове середовище, мультимедійні проекти, кросжанрова парадигма.*